بایسته‌های آموزش حرفه‌ای حسابرسان در ایران

سید علی حسینی

آموزش حرفه‌ای، رانه‌ی اصلی پیشرفت شغلی در حسابرسی به‌شمار می‌آید. آگاهی حسابرسان از استانداردهای فنیِ در حال تحول، محیط مقرراتیِ درحال‌تغییر، فناوری‌های نو و محیط‌های پیچیده‌ی ریسک همه مستلزم حضور دایمی حسابرسان در یک فرایند آموزشی پیوسته و دایمی است.

آموزش حرفه‌ای حسابرس، براساس نوعِ محیط و تعامل اجتماعی، به ابعاد متمایزی قابل طبقه‌بندی است. آموزش در حین کار مستقیماً به‌هنگام حسابرسیِ مشتری از طریق وظایف روزانه، همکاری تیمی، بررسی‌های حسابرسی و تعاملات با مشتری رخ می‌دهد. این آموزش کاملاً عملی است، اما به‌دلیل حجم بالای کار در بازه‌ی زمانی محدود با محدودیت‌هایی نیز روبه‌رو است. به‌موازات آن، آموزش خارج از کار از طریق برنامه‌های آموزشی نظام‌مند و ساختاریافته، و معمولاً زیرنظر اساتید انجام می‌شود. این نوع آموزش، در مقایسه با آموزش عملی که حسابرس در حین کار از آن بهره‌مند می‌شود، با استرس کم‌تر صورت می‌گیرد و پتانسیل بیشتری برای آگاهی از حوزه‌های جدید کار خواهد داشت.

بسیاری از مهارت‌های ضروری حسابرس، مانند تردید حرفه‌ای، ارتباطات، مصاحبه و همکاری تیمی، تا حد زیادی در حین کار به دست می‌آید. اما از سوی دیگر آگاهی از قوانین، استانداردهای حسابرسی، فناوری اطلاعات، امنیت سایبری و تجزیه‌وتحلیل داده‌ها عمدتاً از طریق آموزش رسمی و دوره‌های ساختاریافته کسب می‌شوند.

آگاهی از مقررات و استانداردهای جدید، تغییرات استانداردها و رهنمودهای حرفه‌ای، تغییرات در الزاماتی که دستگاه‌های نظارتی از حسابرس می‌خواهند، مانند دستورالعمل‌های سازمان بورس و اوراق بهادار و یا نهادهای ناظر بر مؤسسات اعتباری و مؤسسات بیمه و سایر مؤسسات مالی، نیازمند حضور مستمر حسابرسان در دوره‌های آموزشیِ ساختاریافته است.

از سوی دیگر، فرصت‌های بهره‌برداری از امکانات جدید ناشی از فناوری‌های نو در حرفه‌ی حسابرسی و دانش مالی به صورت دایمی پدید می‌آید و همین امر ایجاب می‌کند که حسابرس به صورت دایم خود را با تحولات فناوری سازگار کند. تا بدین ترتیب قادر به انجام بهینه‌ی وظایف خود و نیز قضاوت حرفه‌ای باشد.

اگر با دیدی وسیع‌تر و فراتر از حسابرسی مستقل به سایر حوزه‌های حسابرسی، مانند حسابرسی داخلی، توجه کنیم نیز می‌توانیم به‌خوبی مشاهده کنیم که انجام درست کارکردهای حسابرسی داخلی نیازمند ارتقای مداوم مهارت در حوزه‌های راهبری، ریسک و انطباق (GRC) است تا بدین ترتیب حسابرسان داخلی قادرشوند، فراتر از بررسی رویدادهای گذشته، مشاورانی آینده‌نگر برای مدیران اجرایی سازمان‌ها باشند.

بدین ترتیب، شاید کم‌تر حرفه‌ای را بتوان یافت که مانند حسابرسی نیازمند آموزش مدام باشد. آموزش فرایندی پویا و در حال تکامل است. از آن‌جا که نیازهای صاحب‌کاران به تبعِ تحولات فناوری اطلاعات، صنعت و بازار و خواسته‌های نهادهای ناظر دامنه‌ای روزافزون دارد، آموزش حرفه‌ای نیز باید دایماً بازبینی شود، گسترش یابد و ابعاد جدیدی پیدا کند.

«فدراسیون بین‌المللی حسابداران» (IFAC) از طریق استانداردهای بین‌المللی آموزش (IES)، چارچوبی برای تربیت و توسعه‌ی حرفه‌ای حسابداران تدوین کرده است. این استانداردها شامل الزامات دوره‌ی توسعه حرفه‌ای اولیه IES (۱ تا ۶) و توسعه‌ی حرفه‌ای مستمر IES ۷ و ۸ است.

در اسناد تأسیس و فعالیت جامعه‌ی حسابداران رسمی ایران نیز تأکید ویژه‌ای بر امر آموزش شده است. چنان‌که در ماده‌ی دوم اساسنامه نیز ذیل اهداف جامعه‌ی حسابداران رسمی ایران بر «بالابردن دانش تخصصی حسابداران رسمی حرفه‌ای از طریق گسترش و بهبود آموزش، انجام تحقیقات و انتشار نشریات تخصصی و حرفه‌ای» تأکید می‌شود.

به لحاظ ساختار سازمانی، آموزش تا تاریخ ۱۴۰۱/۰۵/۳۱ بر عهده‌ی واحد امور اعضای جامعه حسابداران رسمی ایران بوده و از تاریخ ۱۴۰۱/۰۶/۰۱ این امر، در راستای اساسنامه، به مرکز آموزش و تحقیقات حسابداران رسمی واگذار شده است.

تأسیس مرکز آموزش و تحقیقات حسابداران رسمی نیز با توجه به این هدف صورت پذیرفته است و در اهداف آن طراحی و اجرای دوره‌های آموزش حرفه‌ای مستمر حسابداران رسمی و کارکنان تحت پوشش در اجرای استانداردهای آموزش حرفه‌ای قید شده است.

بر اساس ضوابط آموزش حرفه‌ای مستمر اعضای جامعه‌ی حسابداران رسمی ایران مصوب ۱۳۹۱/۱۱/۰۴ شورای عالی جامعه‌ی حسابداران رسمی ایران، حسابداران رسمی شاغل در هر سال باید حداقل ۴۰ امتیاز و حسابداران رسمی غیر شاغل ۲۰ امتیاز آموزش حرفه‌ای کسب کنند.

در عین حال، کارکنان مؤسسات حسابرسی نیز باید در سه سطح حسابرس ارشد، سرپرست حسابرسی و سرپرست ارشد حسابرسی آموزش ببینند و از آموزش کافی برخوردار باشند. برخورداری از امتیازات آموزشی همواره موردتوجه واحد کنترل کیفیت جامعه بوده و طی سال‌های اخیر در دو نوبت آزمون مربوط به سطوح کارکنان حسابرسی در جامعه‌ی حسابداران رسمی ایران برگزار شده است.

اما ارزیابی وضعیت کنونی آموزش حرفه‌ای در مقایسه با استانداردهای IES به ما چه می‌گوید؟ روشن است که به‌رغم پیشرفت‌هایی که در سال‌های اخیر صورت گرفته است و در آن تمامی نهادهای حرفه‌ای آموزش حسابرسی مشارکت داشته‌اند، کماکان آموزش حرفه‌ای از خلاءها و ناکارآمدی‌هایی آسیب می‌بینند.

تردیدی نیست که اگر یکی از هدف‌های تدوین الزام‌های آموزش حرفه‌ای در نهایت حاکم‌ساختن نظام شایستگی‌محوری در پیشرفت‌های شغلی حرفه‌ی حسابرسی بدانیم، در غیاب نظام‌های عام شایستگی‌محور در حوزه‌های کلان و عام، دست‌یابی به این هدف با موانع ساختاری مواجه است. اما به‌رغم برخی شرایط نامساعد محیطی نباید از تلاش در این زمینه نومید شد. بااین‌همه، این تلاش باید دسته‌جمعی باشد و تمامی اعضای حرفه را دربر بگیرد. بدون مشارکت تمامی حسابداران حرفه‌ای در امر برنامه‌ریزی و اجرا در حوزه‌ی آموزش قادر به دست‌یابی به اهداف منظورشده برای آموزش حرفه‌ی نخواهیم بود.

پیشرفت آموزش حرفه‌ای فرایندی از بالا به پایین نیست بلکه فرایندی درونی است که مهم‌تر از هر چیز باید در دلِ مؤسسات حسابرسی جاری باشد. به همین ترتیب، تنها با مشارکت همه‌جانبه‌ی اعضای جامعه در فرایند آموزش، از برنامه‌ریزی تا اجرا و ارزیابی، است که تحقق هدف‌های آموزشی امکان‌پذیر می‌شود.